

només caldria fer l'observació en la descripció dels colors —la qual cosa no es pot referir únicament a aquest treball— que segurament fóra més fàcil fer-se'n una imatge adequada si s'adoptés la classificació d'algun dels catàlegs de colors avui publicats; és ben cert que caldria una convenció universal al respecte i no només en el camp dels vidres, però val la pena fer una campanya de sensibilització per tal d'anar-ho aconseguint.

Les conclusions són ben plantejades en un àmbit general que permet de veure la pervivència i reutilització de la necròpoli més enllà del segle I, a més de les conclusions tècniques adients i de l'existència d'una producció pròpia d'Eivissa. El segle primer dC és el moment d'apogeu d'aquests productes, que continuen amb força al segle II i desapareixen en el IV dC. Un quadre estadístic reflecteix el percentatge dels diversos tipus d'ungüentaris.

És important, doncs, la publicació dels unguentaris i les urnes i els fragments del Puig des Molins amb figures ben delineades i una il·lustració en color més que notable. Solament una petita remarca, pel que fa a la bibliografia completa i ben documentada: s'ha introduït el malhauradament freqüent error de denominar Jorge Alarcao —una vegada més— com a J. Alarçao, Agente per Argente, així mateix R. Gudiol és indicat com R. Budiol, a més d'errors com Baeolo per Baeolo, manques d'accentuació i d'altres faltes sense importància que, de tota manera, no treuen valor a una monografia que posa a l'abast dels especialistes una col·lecció de gran valor i que ha d'ésser punt de referència per a treballs sobre aquest tema.

M. Mayer

F. BERTRAN LLORIS,
F. MARCO SIMÓN
Atlas de historia antigua
Zaragoza, Diputación General de
Aragón, Libros Pórtico,
1987, 127 pp.

Hem de saludar com es mereix una obra útil i necessària que, amb setanta-dos mapes, ens explica l'essencial del que hem de conèixer des de la història antiga d'Orient al III mil·lenni abans de la nostra era fins a l'imperi de Justinià a l'entorn del 565. Tot això complementat amb un índex d'etnònims i topònims (amb criteris explicats per la forma en què són donats) que facilita la consulta de l'obra. El seu format és l'adient (un xic superior al foli) i utilitza, en cas de necessitat, la doble pàgina, amb els problemes que això comporta. Una concisa introducció permet als autors de precisar les seves intencions, tant d'abast com de nivell, i al lector d'avaluar els límits de l'obra que vol ser un element auxiliar de la docència i una via d'informació segura. Aquest primer atlas del món antic en llengua espanyola és una fita que cal valorar i que gràficament —els autors destaquen el treball de M.T. Solanilla— aconsegueix l'impacte visual buscat. No oculten els autors el seu deute amb els atlas anteriorment publicats i fan palès que segueixen la *communis opinio* científica per a les matèries tractades, la qual cosa evita un aparell crític o bibliogràfic als mapes. Hem de destacar l'esforç dedicat a la Península Ibèrica i, molt especialment, a la Hispània romana, bé que Grècia, Itàlia i la Península anatòlica hi tinguin també el tractament privilegiat corresponent. Cal veure especialment mapes, com el número 43, amb la representació dels pobles indígenes de la Península Ibèrica, o els dedicats a la conquesta —46 i 47—, així com el plantejament al número 58 de les cir-

cumscriptiões administrativas d'Hispania, malgrat que certes imprecisions són inevitables. Obligatòriament menys precís és el número 59, que recull la xarxa viària i els recursos econòmics. Per últim, són útils per actuals el número 62, per les religions orientals a l'Imperi Romà, i el número 55, sobre els recursos econòmics a l'Imperi, que és, a més a més, molt important visualment. Invasions i expansió del cristianisme són també temes ben tractats en una obra, la utilitat de la qual es veurà provada per una difusió que esperem que sigui tan important com ho és el profit que se'n pot treure.

M.Mayer

Les villes de Lusitanie romaine. Hiérarchies et territoires. Table Ronde internationale du CNRS (Talence, le 8-9 décembre 1988)
Paris, Edition du CNRS, 1990. 334 pp.

La muy activa (en actividades y publicaciones) Mayson des Pays Ibériques, del CNRS, organizó en Talence (diciembre de 1988), unas jornadas de coloquio alrededor del tema «Les villes de Lusitanie romaine». El pretexto de este coloquio internacional (con participación masiva de especialistas franceses, portugueses y españoles), cuyas actas constituyen el volumen que ahora reensionamos, era el de poner en común el estado de la cuestión sobre las *villae* romanas de Lusitania. Ese era el pretexto. El resultado, ampliamente rastreado a lo largo de las actas, pero sobre todo en su parte final («Conclusions» y «Appendice. Propositions pour un nouveau tracé des limites anciennes de la Lusitanie romaine»), es otro: lo que se

ha conseguido es una más extensa reflexión (compartida a muchas bandas, desde muchos puntos de vista y, a veces, algo desigual) sobre la mayor parte de aspectos relevantes de la Lusitania romana, y no sólo sobre sus *villae*.

No es ésta una noticia sobre qué sucedió en el coloquio de Talence (no estuvimos presentes), sino sólo una recensión de su libro de actas. Que se nos perdone, pues, si caemos en alguna incorrección. Estas actas están estructuradas en tres partes (I. La ville et son territoire. II. Le rayonnement économique. III. Religion, culture et société), cuyos títulos denotan ya a las claras el amplio espectro que abarcó el coloquio. Precede una introducción del secretario de la Mayson, J. G. Gorges (donde se habla de la génesis del proyecto y de las «necesidades» científicas que pretendía cubrir) y cierran unas Conclusiones generales (que recogen las principales aportaciones del coloquio), firmadas por P. Le Roux. En realidad, a nuestro entender, hay dos conclusiones del libro. La segunda es el apéndice, ya citado, que se erige, casi, en protagonista del volumen al recoger todo el estado de cosas (expuesto y no en las actas del coloquio) sobre el conocimiento arqueológico e histórico de Lusitania, para revisar sus límites geográficos y proponer, a partir de un mapa de imprescindible consulta, modificaciones al mismo. El «problema» para nosotros se plantea al constatar que este apéndice viene firmado por «sólo» seis de los participantes en el coloquio, de donde se deduce que su gestación no es un fruto colectivo del mismo, sino particular y realizado a *posteriori* y gracias a sus contribuciones.

La disposición general del volumen en tres secciones se completa con unos útiles resúmenes de cada comunicación (al principio de las mismas) y con un índice general, que incluye entradas oao-